

BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA
KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ

Rok XVI: 2018

Nr 22 (560)

Data odczytu: 20.06.2018 r.

Data wydania: 20.06.2018 r.

=====

1107. spotkanie

Marek Szajerka

Jakob Schmidt wybitny intelektualista z Grudziądza, autor podręcznika do ortografii języka polskiego z 1743 roku, tłumacz Pisma Świętego

W 1959 r. Gerard Labuda i Stanisław Hoszowski, w opracowaniu dotyczącym historii Pomorza w czasach nowożytnych, podali informację o wydaniu w Gdańsku w 1747 r. podręcznika do ortografii, autorstwa grudziądzanina Jakuba Schmidta¹.

Postać tego grudziądzkiego intelektualisty z 1 poł. XVIII zasługuje na przypomnienie. Konstrukcja obecnego artykułu polega na zebraniu not bibliograficznych z różnych pozycji, w tym Bibliografii Polskiej K. Estreichera, jako najbardziej wymownej moim zdaniem. O Jakobie Schmidcie G. Labuda i St. Hoszowski napisali:

*[...] Trzymając się dla ułatwienia przy przeglądzie podręczników języka polskiego pewnego schematu, z kolei wymienić należy ortografię tłoczoną w Gdańsku dopiero w 1 połowie XVIII w. Jest nią wydana w 1747 r. ortografia polska w języku niemieckim **Unverbesserliche Orthographie der heutigen Polen** Jakuba Schmidta, znawcy pisowni polskiej, opracowana przez Andrzeja Keilera, człowieka o wykształceniu akademickim, pomyślana przede wszystkim jako podręcznik prawideł pisowni polskiej dla Niemców, których niejednokrotnie wymowa i pisownia polska odstręczała od nauki języka polskiego. Charakterystyczny i bardzo znamieny jest fakt, że książeczka ta dedykowana jest biskupowi Andrzejowi Załuskiemu, kanclerzowi koronnemu.*

Nieznane są wcześniejsze ortografie na gruncie gdańskim, ale omaniana ortografia, choć dopiero z wieku XVIII, wyprzedziła przecież opracowania ortografii polskiej podjęte w roku 1751 przez Jana Jakuba Dzwon-

¹ G. Labuda, St. Hoszowski, *Pomorze nowożytne*, Warszawa 1959, s. 137-138.

*kowskiego, lektora języka polskiego w gimnazjum w Toruniu czy Onufrego Kopczyńskiego w latach osiemdziesiątych XVIII w. Zastanawiające i warte podkreślenia jest także to, że obaj autorzy ortografii związani są ściśle z Grudziądzem, tymczasem ortografia ukazuje się nie gdzie indziej tylko w Gdańsku, tłoczona w oficynie Tomasa Jana Schreïbera, który na swym koncie typograficznym ma już niejedną pozycję polską lub tematycznie związana z Polską. Czyja to zasługa, że jedno z poważniejszych i chronologicznie wcześniejszych wydań ortografii polskiej wyszło właśnie w Gdańsku, trudno dziś kategorycznie przesądzić, lecz wiele przemawia za tym, że typografa gdańskiego, który często – podobnie jak cały szereg jego poprzedników i mistrzów w kunszcie drukarskim nie omieszcza podkreślić i zaznaczyć swego bezspornego udziału i zasługi w wydaniu książki przez słowo **sumptibus** lub **Verleger**, obok normalnie przyjętego **typographus**.*

Ta wyjściowa informacja, chronologicznie zapewne najpóźniejsza o wybitnym grudziądzkim intelektualistcie z XVIII w. zainspirowała do poszukiwania dalszych informacji.

J. J. Dzwonkowskich o podręczniku J. Schmidta napisał we wstępie do swego dzieła, wydanym w 1751 r.²

W 1812 r., informację o J. Schmidt podał Johann Georg Meusel³. Umieścił go w leksykonie niemieckich pisarzy. Z tego leksykonu wynika, że urodził się w Toruniu w 1702 r., tam też się uczył, następnie od 1723 studiował w Halle, następnie w Lipsku, w 1728 był rektorem w Grudziądzu. Był też rajcą i w 1749 burmistrzem. Zmarł po 1750 roku⁴.

Najwięcej informacji zawierają zapewne noty w Bibliografii Polskiej Karola Estreichera. Poniżej noty z wersji elektronicznej⁵:

.....

² J. J. Dzwonkowski, *Anweisung zu einer gründlichen polnischen Orthographie für die Deutschen* [...], Thorn 151, s. 3-5. Dzieło zdigitalizowane:

https://books.google.pl/books?id=cRoVAAAAQAAJ&pg=PA4&lpg=PA4&dq=Jacob+Schmidt+unverbesserliche+Ortographie+der+heutigen+Polen+herausgegeben+von+Andreas+Keiler&source=bl&ots=09j2RucPQ7&sig=FZexPbknweJ18EzX9iDXJOug-ak&hl=pl&sa=X&ved=0ahUKEwjy9_fEs_jZAhVLxKYKHUYpAh4Q6AEIODAC#v=onepage&q&f=false

³ J. Mesel, *Lexikon der vom Jahr 1750 bis 1800 verstorbenen deutschen Schriftsteller*, Leipzig 1812, s. 269.

⁴ Leksykon dostępny w formie zdigitalizowanej:

https://books.google.pl/books?id=tcFZAAAACAAJ&pg=PA269&lpg=PA269&dq=Jacob+Schmidt+unverbesserliche+Ortographie+der+heutigen+Polen+herausgegeben+von+Andreas+Keiler&source=bl&ots=vqLg7EUOdA&sig=Rw23AM4gjqXVEsuu5tyVgIrfis&hl=pl&sa=X&ved=0ahUKEwjy9_fEs_jZAhVLxKYKHUYpAh4Q6AEISDAF#v=onepage&q&f=false

⁵

https://www.estreicher.uj.edu.pl/staropolska/baza/wpis/?sort=nazwisko_imie&order=1&id=192912&offset=95913&index=8

192909

Schmidt (Szmyt) Jakób z Grudziądza, sekretarz Joach. Fryd. Flemminga (1702 † około 1750).

Nowy testament

*Miejsce i rok wydania:
(Lipsk 1727 i 1728)...*

*Opis/ komentarz:
ob. tom XIII str. 35.*

Całość:

Schmidt (Szmyt) Jakób z Grudziądza, sekretarz Joach. Fryd. Flemminga (1702 † około 1750).

Nowy testament

(Lipsk 1727 i 1728)...
ob. tom XIII str. 35.

.....

192910

Schmidt (Szmyt) Jakób z Grudziądza, sekretarz Joach. Fryd. Flemminga (1702 † około 1750).

Tytuł:

Kancjonał⁶

*Miejsce i rok wydania:
(Lipsk 1728)..*

*Opis/ komentarz:
ob. tom XIX str. 91.*

Całość:

Schmidt (Szmyt) Jakób z Grudziądza, sekretarz Joach. Fryd. Flemminga (1702 † około 1750).

Kancjonał

(Lipsk 1728)...
ob. tom XIX str. 91.

.....

192911

Nazwisko i imię:

⁶ Zob.: E. Sobol [red. tomu], *Słownik wyrazów obcych. Wydanie nowe*, Warszawa 1997: hasło: **kancjonał** rel. A) zbiór pieśni religijnych; śpiewnik kościelny, B) zbiór śpiewów liturgicznych < łac. kośc. cantionale, od łac. cantio ~ onis 'śpiew, pieśń' >

Schmidt (Szmyt) Jakób z Grudziądza, sekretarz Joach. Fryd. Flemminga (1702 † około 1750).

Tytuł:

Jakob Schmidts unverbesserliche Orthographie der heutigen Polen herausgegeben von Andreas Keiler.

Miejsce i rok wydania:

Danzig gedruckt bey Thomas Johann Schreiber, E. Hochedl. und Hochweisen Raths- und des löbl. Gymnasii Buchdrucker. 1743.

Opis/ komentarz:

w 8ce, k. 8 nlb., str. 86 i k. 1 nlb. Dedykację Andrzejowi Załuskiemu, biskupowi chełmińskiemu podpisał Andreas Keiler. Wedle dedykacji Schmidt wydał książkę Ricauta o Mon. tur.; był on znawcą języka i ortografii polskiej. Wydanie swego traktatu o ortografii powierzył Keilerowi. Keiler sławi uczoność obu Załuskich. — Poczem idzie przedmowa do czytelnika, pisana w Grudziądzu 1743. Wywodzi mowę polską z Persji, wysławia jej bogactwo i przymioty Polaków. Podnosi, że ortografia polska jest łatwa, bo fonetyczna. Rzecz ujeta jest w 4 części, z których ostatnią tworzy przedruk ustępu z Ricauta Monarchja Turecka (rok 1727) (str. 51-86). — Ob. Bibl. tom XXVI 293. Działko powyższe nie jest dotąd uwzględnione przez piszących o dziejach ortografii polskiej.

Lokalizacja:

Czartor.

Całość:

Schmidt (Szmyt) Jakób z Grudziądza, sekretarz Joach. Fryd. Flemminga (1702 † około 1750).

Jakob Schmidts unverbesserliche Orthographie der heutigen Polen herausgegeben von Andreas Keiler.

Danzig gedruckt bey Thomas Johann Schreiber, E. Hochedl. und Hochweisen Raths- und des löbl. Gymnasii Buchdrucker. 1743.

w 8ce, k. 8 nlb., str. 86 i k. 1 nlb.

Dedykację Andrzejowi Załuskiemu, biskupowi chełmińskiemu podpisał Andreas Keiler. Wedle dedykacji Schmidt wydał książkę Ricauta o Mon. tur.; był on znawcą języka i ortografii polskiej. Wydanie swego traktatu o ortografii powierzył Keilerowi. Keiler sławi uczoność obu Załuskich. — Poczem idzie przedmowa do czytelnika, pisana w Grudziądzu 1743 r. Wywodzi mowę polską z Persji, wysławia jej bogactwo i przymioty Polaków. Podnosi, że ortografia polska jest łatwa, bo fonetyczna.

Rzecz ujeta jest w 4 części, z których ostatnią tworzy przedruk ustępu z Ricauta Monarchja Turecka (rok 1727) (str. 51-86). — Ob. Bibl. tom XXVI 293.

Działko powyższe nie jest dotąd uwzględnione przez piszących o dziejach ortografii polskiej.

Czartor.

.....

192912

Schmidt (Szmyt) Jakób z Grudziądza, sekretarz Joach. Fryd. Flemminga (1702 † około 1750).

Opis/ komentarz:

ob. Ricaut (1727) — Riest. Thorn. Nachr. 1762 str. 375 opowiadają o jego wydawnictwach co następuje: Miano w Lipsku wydać nowy przekład biblij po polsku czcionkami Breitkopfa. Zajęto tem młodzież, lecz robota nie szła, bo nakładcy się wycofali. Postanowił więc tylko wydać Nowy testament po polsku z summarjuszem Seb. Schmidta i głosami Marc. Lutra i polski Kancjonał. Oboje wyszło 1727. Potem dopiero drukowano polską Postyllę Dambrowskiego i inne polskie dzieła (ob. Ricaut, Riest). — On także wydał w Lipsku Pismo Święte drobnem pismem z psalmami i przysłowiami Salomona w 8ce we dwie kolumny dla pastorów.

Całość:

Schmidt (Szmyt) Jakób z Grudziądza, sekretarz Joach. Fryd. Flemminga (1702 † około 1750).

ob. Ricaut (1727) — Riest.

Thorn. Nachr. 1762 str. 375 opowiadają o jego wydawnictwach co następuje: Miano w Lipsku wydać nowy przekład biblij po polsku czcionkami Breitkopfa. Zajęto tem młodzież, lecz robota nie szła, bo nakładcy się wycofali. Postanowił więc tylko wydać Nowy testament po polsku z summarjuszem Seb. Schmidta i głosami Marc. Lutra i polski Kancjonał. Oboje wyszło 1727. Potem dopiero drukowano polską Postyllę Dambrowskiego i inne polskie dzieła (ob. Ricaut, Riest). — On także wydał w Lipsku Pismo Święte drobnem pismem z psalmami i przysłowiami Salomona w 8ce we dwie kolumny dla pastorów.

.....

W wersji książkowej *Ortografia Szmidta* jest dostępna w Tomie XVI Bibliografii Polskiej K. Estreichera⁷.

Czy podane dzieła są jedynymi znanymi, które wyszły spod pióra tego wybitnego grudziądzkiego intelektualisty z 1 poł. XVIII w.? Zapewne miał udział w opracowaniu dzieł bezimiennych. Tu nasuwa się dzieło wydane również w gdańskiej drukarni T. J. Schreibera, *Preußische Sammlung* z 1747 r. W tym zbiorze dokumentów opublikowany został przywilej lokacyjny Grudziądza z 1404 r. Egzemplarz tej książki znajduje się w zbiorach Biblioteki Miejskiej im. Wiktora Kulerskiego w Grudziądzu. W notatce bibliograficznej, umieszczonej na stronie Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej jest następująca informacja o publikacji:

⁷ Zob. K. Estreicher, *Bibliografia Polska*, Wyd. St. Estreicher, T. 27, część III, T. 16. Litera S-Sch, Kraków 1929, s. 225, hasło: **Szmidt (Szmyt)**. Dzieło zdigitalizowane: <http://kpbc.umk.pl/dlibra/publication?id=13926&tab=3>

Tytuł:

Preußische Sammlung allerley bisher ungedruckten Urkunden, Nachrichten und Abhandlungen

Tematy i słowa kluczowe:

historia Grudziądza ; prawa miasta Grudziądza ; zbiór praw Prus Królewskich ; lokacja Grudziądza

Opis: 10x17 ; błąd w numeracji stron : 623-634 ; s.161-165 – odnowienie przywileju miejskiego Grudziądza z 1291 roku ; Stanowi : 1 tom z 4 tomów, pierwszy tom w 12 częściach ; indeks (register) ;

Wydawca: Thomas Johann Schreiber; Miejsce wydania: Danzig; Data wydania: 1747; Typ zaszobu: starodruk ; Format: image/x.djvu; Identyfikator oryginału: 53/s; Język: ger / lat ; [...].

Na korzyść udziału J. Schmidta w opracowaniu *Preußische Sammlung* z 1747 r. wskazują jego zainteresowania badaniami historycznymi, zajmowana funkcja burmistrza Grudziądza. Wydawca przywileju z 1404 r., wydany przez Konrada v. Jungingena wprowadził do tekstu dokumentu datę dzienną 18 czerwca 1291 r.⁸ Wprowadzenie tej poprawki wskazuje na urzędnika z Grudziądza, znającego dobrze dokumenty, przechowywane w archiwum miejskim. W dokumencie oryginalnym nie ma daty dziennej, jaką powszechnie się posługujemy. W oryginale jest informacja o dokumencie wydanym w lipcu⁹.

Zapewne to J. Schmidt w wprowadził do obiegu datę dzienną wydania przywileju lokacyjnego, jako 17.06.1291 r. Następnie X. Froelich skorygował ją na 18 czerwca¹⁰.

Osiągnięcia naukowe Jakoba Schmidta wpisują się w wysoki poziom szkoły w Grudziądzu. Była to niewątpliwie szkoła z kampusem na obecnym Rynku, której dla wieku XVI zapewne najwybitniejszym wychowankiem był humanista Jan Dantyszek, natomiast z wieku XVIII jest Jakob Schmidt. Szkoła przestała istnieć po I rozbiórce Polski w 1772 r.¹¹ Szkoła ta ma bogatą literaturę, powstałą w XXI w., szczególnie reprezentowana przez Biuletyny Koła Miłośników Dziejów Grudziądza. Wprawdzie są one tylko mojego autorstwa, ale może w przyszłości inni badacze zainteresują się tym tematem i nie będzie zdziwienia, jak w 1959 r. G. Labudy

⁸ T. J. Schreiber, s. 161-165.

⁹ Zob. X. Froelich, *Geschichte des Graudenzzer Kreises*, Graudenz 1868, s. 86.

¹⁰ Por. M. Szajerka, *Datacja przywileju lokacyjnego Grudziądza z 2 poł. XIII w. wg kalendarza rzymskiego*, w: Biuletyn Koła Miłośników Dziejów Grudziądza, R. XV: 2017, nr 20 (517), data wydania 10.05.2017. W Biuletynie KMDG z 2017 r. nie podałem informacji o dziele z 1747 r. Na obecnym etapie kwerendy archiwalno-historycznej tylko specjalistyczne porównanie bezpośrednio oryginału z wydawnictwami źródłowymi może wyjaśnić kwestię, czy dokument był wystawiony w 1290 roku, czy rok później.

i St. Hoszowskiego, jak to się stało, że w Grudziądzu, mieście nie kojarzonym z pracą naukowo-badawczą znalazła się osoba, która w XVIII w. opracowała podręcznik do ortografii języka polskiego¹².

Dedykacja dla biskupa Andrzeja Załuskiego, zawarta w podręczniku do ortografii Szmidta, jego rektorowanie szkołą w Grudziądzu w 1728 r. może świadczyć, że Jakob Schmidt był absolwentem Collegio praefato S. Adalberti, podlegającej pod *Collegii Urbani de propaganda fide*. Kolegium podlegało pod Rzym. Założył je 24 stycznia 1676 r. biskup chełmiński Matthias Bystram. Szkołę prowadził archiprezbiter i prepozyt grudziądzki Andrzej Więckowicz. Celem szkoły było przygotowanie misjonarzy do nowej ewangelizacji Prus¹³. Ta uczelnia nadal istnieje w Rzymie. Założył ją papież Urban VIII w 1624 r.¹⁴

O A. Więckowiczu kanonik chełmiński Jan Ludwik Strzesz w lustracji z lat 1667-1672 napisał:

Proboszcz z tytułem zwierzchnika parafii, ten którego wcześniej wspominaliśmy, został mianowany częściowo przez połączenie parafii Świętego Ducha i św. Jerzego, częściowo dzięki wzniesieniu kościoła dzięki królowi Zygmunтови. Proboszcz a równocześnie ordynariusz owego dekanatu Andrzej Więckowicz, patriota w wieku około 32 lat, zrodzony z rodziców heretyków. W Wiedniu, w Austrii, w roku 1654 zaparł się herezji luteranśkiej, wysłany do Rzymu zapisał się w Rzymskim Kolegium Rozpowszechniania Wiary, został awansowany w 1660 roku za zasługi w nawracaniu pogan i z powodu święceń niższych i wyższych z polecenia SDN głównego wikariusza Eminencji Kardynała Ginettiego przez wielbnego Oktawiana Caraffa, biskupa Patracenskiego w dniu 27 września, co jest zaświadczone szeroko w pismach pomocników ordynariuszy. Wracając do domu matkę swoją i brata oraz innych krewnych nawrócił na prawdziwą wiarę rzymską, dzięki autorytetowi krzewiciela wiary został przedstawiony na ten urząd przez Święty Majestat Królewski i przez Macieja Bistroma, biskupa argińskiego sufragana i głównego sędziego chełmińskiego. Mianowany na to stanowisko 28.06. AD 1661. Księgi heretyckie dzięki ustnemu zezwoleniu tegoż Nuncjusza Apostolskiego czytał, aby obronić prawdę¹⁵.

Niewątpliwie działalność Jakoba Schmidta wpisuje się w założony aktem założycielskim profil grudziądzkiego seminarium. Na uwagę zasługuje próba zaangażowania

¹² Zob. M. Szajerka, *Szkoła kolegiacka na obecnym Rynku w latach 1218(?)–1772*, w: Biuletyn Koła Miłośników Dziejów Grudziądza, R. X: 2012, nr 28 (333), z dn. 24.10.2012; tenże, *800 lat zorganizowanego szkolnictwa na terenie obecnej Polski – Grudziądz jego kolebką*, w: Biuletyn Koła Miłośników Dziejów Grudziądza, R. XV: 2017, nr 25 (522) z dn. 28.06.2017.

¹³ Skany dokumentu założycielskiego seminarium opublikowałem w: *800 lat zorganizowanego szkolnictwa [...]*, s. 13-16.

¹⁴ Zob. Strona internetowa uczelni:

<http://www.archivistoricopropaganda.va/content/archivistoricopropagandafide/it/la-congregazione/collegio-urbano.html>

¹⁵ Tłumaczenie z jęz. łacińskiego H. Ludwińskiej.

żowania uczniów szkoły w przetłumaczenie na język polski Biblii. Ostatecznie częściowo tylko udanej. J. Schmidt przetłumaczył Nowy Testament.

O utraconej bazie źródłowej dla XVI-XVII w. X. Froelich napisał w 1868 r.:

Jest bardzo pożałowania godne, że nazwiska dzielnych nauczycieli, których Grudziądz posiadał od roku 1585 do 1656 nie utrzymały się. Jak podaje autor opracowania „Bürgerliches Leben in Graudenz während der ersten Hälfte des 17. Jahrhunderts” in dem BD. V der Altpr. Monatsschrift Seite 1 ff, zwłaszcza tam wydrukowane spisy pozostałych książy, wykazują, że w onych czasach była pilna naukowa podstawa u wszystkich mieszczan miasta, która u niektórych nawet do prawdziwej uczoneści się wykształciła¹⁶.

Jakob Schmidt, dzięki swoim osiągnięciom badawczym i literackim zasługuje na miano czołowego przedstawiciela elity intelektualnej grudziądzan w XVIII w. Jest to tym bardziej ważne, że bardzo często Grudziądz w literaturze przedmiotu pokazuje się jako miasto zacofane, funkcjonujące w cieniu Torunia i Chełmna, kojarzone głównie z handlem zbożem.

Ilustracje

Strona tytułowa *Preussische Sammlung allerley bisber ungedruckten Urkunden, Nachrichten und Abhandlungen*. Bd. 1. Wyd. Thomas Johann Schreiber, Danzig 1747.

¹⁶ X. Froelich, *Geschichte* [...], s. 126

Anweisung
zu einer gründlichen
Polnischen
Orthographie
vor die Deutschen

ausgefertiget

von

Johann Jacob Dzwonkowski.

Thorn,

gedruckt bey **Gottlieb Ehrenfried Wägelde.**

Digitized by Google

1. J. J. Dzwonkowski, *Anweisung zu einer gründlichen polnischen Orthographie für die Deutschen* [...], Thorn.

Gründliche Bestimmungen zur Verbesserung des Ackerbaues. Frankenhäufen 1764. 8.

SCHMIDT (JAKOB).

Studirte zu Thorn und seit 1723 zu Leipzig und Halle, ward 1728 Rektor zu Graudenz, in der Folge Rathsherr und 1749 Bürgermeister daselbst: geb. zu Thorn 1702; gest. 175 . . .

Diff. valedict. (Praef. Petro Jaenichio) Elementa mundi, ex Galat. IV, 3—9 descripta et vindicata. Thorunii 1723. 4.

Unverbesserliche Orthographie der heutigen Polen; herausgegeben von Andreas Keiler. Danzig 1743. 8. Zu Halle wurde er zur Korrektur der dort 1725 gedruckten Polnischen Bibel gebraucht (s. den dieser Ausgabe vorgesetzten histor. Unterricht). Als aus dem Vorschlage, die Bibel nach der Grundsprache ins Polnische zu übersetzen, nichts wurde (s. Ringeltaube von Polnischen Bibeln S. 327); so ward, auf seine Veranlassung, allein das Neue Testament, mit den Summarien Sebast. Schmidt's und den Glossen D. Mart. Luther's, wie auch das Polnische Gesangbuch zu Leipzig bey Breitkopf (1727) abgedruckt; hernach auch Dambrowski's Polnische Postill und andere Polnische Bücher. Besonders aber machte er sich verdient um Ricaut's Werk von der Türkischen Monarchie; welches er 1727 sehr sauber in 8. mit schönen Kupfern zum Druck beförderte. Auch veranstaltete er in Leipzig eine andere Ausgabe der Bibel, mit kleiner und sehr sauberer Schrift, ohne Summarien und Parallelen in gebrochenen Columnen, in Oktav; wovon die Psalmen und Salomon's Sprüchwörter bereits abgedruckt waren, als er unvermuthet die Beförderung nach Graudenz erhielt.

SCHMIDT (JAKOB FRIEDRICH).

Studirte zu Ohrdruff und seit 1750 zu Jena Theologie. Sein natürlicher Hang zur Dichtkunst verminderte aber das Gedeihen des Hauptstudiums nicht wenig. In

Digitized by Google

2. J. Mesel, Lexikon der vom Jahr 1750 bis 1800 verstorbenen deutschen Schriftsteller, Leipzig 1812, s. 269. Biogram Jakoba Schmidta.

Notatki

Notatki

(L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisch, Janusz Hinz. Logo KMDG wykonał Grzegorz H. Rygielski.